

Uvodna riječ

Ove je godine Hrvatski Cochrane ogranak igrao aktivnu ulogu u širenju spoznaje o medicini utemeljenoj na dokazima na području Hrvatske, ali i cijele regije. Održali smo predavanja i radionice u Osijeku, Splitu i Zagrebu te u Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Srbiji, o čemu možete više saznati u ovom broju "Cochrane novosti".

Od posljednjeg broja, članovi našeg ogranaka su boravili u inozemstvu s ciljem stjecanja vještina i produblivanja znanja u izradi Cochraneovih sustavnih pregleda kako bi mogli prenijeti nove spoznaje s toga područja i pomoći autorima u izradi sustavnih pregleda. Tako je Irena

Zakarija-Grković bila na godišnjem znanstvenom skupu Cochrane kolaboracije, a Tina Poklepović- Peričić je sudjelovala na sastanku Cochrane Oral Health uredničke skupine u Manchesteru.

Još jedan način širenja informacija o Cochrane kolaboraciji i medicini utemeljenoj na dokazima jest prevođenje laičkih sažetaka Cochraneovih sustavnih pregleda te formiranje zbirke knjiga u knjižnici Medicinskog fakulteta u Splitu. I jedno i drugo povećava se iz dana u dan te vas pozivamo da ih i sami počnete koristiti.

Koristimo priliku obavijestiti vas o sljedećem Simpoziju Hrvatskog

Cochrane ogranaka, pod nazivom *Strategija Cochrane kolaboracije 2014. - 2020.*, koji je predviđen 6. lipnja 2014. godine. Veliko nam je zadovoljstvo obavijestiti vas da je novi direktor Cochrane kolaboracije, gosp. Mark Wilson prihvatio naš poziv za sudjelovanje pa ćete imati priliku čuti iz prve ruke o uzbudljivim planovima Kolaboracije. Nemojte propustiti ovu mogućnost da se uključite u aktivnosti HCO-a te na taj način pomognete širiti EBM u regiji.

U ime svih nas u Hrvatskom Cochrane ogranaku, želimo vam sretan Božić i sve najbolje u 2014. godini.

Vidimo se na Simpoziju!

Hrvatski Cochrane ogranak

Cochrane kolokvij u Kanadi

Svake jeseni, od osnutka prvog Cochrane centra u Velikoj Britaniji 1992. godine, Cochrane kolaboracija organizira znanstveni skup *Cochrane o v a c a* pod nazivom "Cochrane Colloquium". Tako je i ove godine održan 21. Cochrane kolokvij u Quebecu od 19. do 23. rujna.

Dr. sc. Irena Zakarija-Grković na Cochrane Colloquiumu

Domaćini skupa su bili 350 godina staro Sveučilište Laval, prvo sveučilište u Sjevernoj Americi na kojemu je francuski službeni jezik, i novoosnovani ogranak kanadskog Cochrane centra u Quebecu.

Na kolokvij u je sudjelovalo 1100 ljudi iz cijeloga svijeta uključujući i predstavnike pacijenata, za koje Cochrane kolaboracija nudi posebne stipendije. Dan prije kongresa održan je poslovni sastanak voditelja Cochrane centara i ogranaka. U jutarnjem dijelu se govorilo o planovima za razvijanje strategije prevođenja Cochrane proizvoda i o strategijama izobrazbe i profesionalnog razvoja, a u popodnevnom terminu se u malim skupinama razmatrala nova Strategija Cochrane kolaboracije za razdoblje 2014. do 2020. kao i načini djelovanja Centara i Ogranaka u smislu ostvarivanja zadanih ciljeva. Pored

ogranaka u Quebecu, osnovan je i karipski ogranak centra SAD-a i malezijski ogranak australazijskog Cochrane centra. U planu je osnivanje portugalskog i japanskog ogranaka Cochrane kolaboracije.

Tijekom Kolokvija, ujutro su održavana plenarna predavanja, a popodne se moglo birati između stotinjak radionica i predavanja. Sva plenarna predavanja s Kolokvija su besplatno dostupna na stranici CC <http://www.cochrane.org/features/2013-cochrane-colloquium>. Prenosim kratke naznake s plenarnih predavanja: investitori žele da pacijenti imaju aktivniju ulogu u Kolaboraciji; predstavnici pacijenata smatraju da pacijenti imaju jednosmjernu ulogu u Kolaboraciji te traže intenzivniju dvosmjernu suradnju; Cochrane kolaboracija je

Predstavnici Talijanskog Cochrane centra u Kanadi

službeni partner SZO od 2011., što znači da prisustvuje regionalnim sastancima i sastancima WHA te pruža podršku kod sastavljanja popisa "Essential Medicines"; SZO traži Cochraneovce koji se žele uključiti u rad SZO; *Cochrane Library* ima 10. najviši čimbenik odjeka te se očekuje daljnji rast itd. U sklopu plenarnih predavanja se ove godine po prvi put održalo "Annual Cochrane Lecture", počasno predavanje na kojemu je Sir Iain Chalmers, coordinator James Link inicijative, održao predavanje naslovljeno "Keeping systematic reviews up-to-date: a continuing challenge".

Na kolokvijumu se puno govorilo i o značajkama kvalitetnih Cochraneovih sustavnih pregleda: izrada "Summary of

Findings" tablice, pravilnom prikazivanju rezultata, o pravilnom tumačenju statističke značajnosti, izvještavanju o nuspojavama, stvaranju zaključka isključivo na dobivenim rezultatima, načinu pisanja čitkih, kratkih i razumljivih tekstova te o ispravnom

spominjanju financiranja pojedinih studija uključenih u sustavne preglede (od strane farmaceutskih kompanija) u jednostavnom sažetku (Plain Language Summary - PLS).

Plakat hrvatskog Cochrane ogranka o PLS

Također se spominjala važnost zajedničkog odlučivanja (zdravstveni djelatnici i pacijenti) u zdravstvu te kako se dokazi mogu pritom koristiti (plenarno predavanja France Legare).

Među brojnim plakatima prikazanim na kolokvijumu je bio i plakat hrvatskog

Cochrane ogranka o prevođenju PLS, koji se isticao svojom preglednošću te je pobrao pohvale zbog uključivanja udruga pacijenata u odabiru sustavnih pregleda koji se prevode.

Ljupke ulice Quebeca

Osim usvajanja novih znanja i vještina, Kolokvij je i odlična prilika za upoznavanje članova Cochrane kolaboracije jer se svaku večer, nakon predavanja i radionica, održavaju sastanci raznih uredničkih, korisničkih, metodoloških i inih skupina na koje su svi dobrodošli.

Slijedeći kolokvij će se održati u Hyderabadu, Indiji od 21. do 25. rujna 2014.

Irena Zakarija-Grković

Cochrane kolaboracija i dojenje

Od 25. do 28. srpnja ove godine okupilo se gotovo 600 zdravstvenih djelatnika iz cijelog svijeta na kongresu o dojenju. Skup pod nazivom "Rođeni za dojenje: globalni imperativ javnog zdravstva" je održan u Melbourneu, Australiji, u organizaciji Međunarodnog udruženja savjetnica za dojenje (International Lactation Consultant Association-ILCA). O važnosti sustavnih pregleda, radu Cochrane kolaboracije te o sadržaju *Cochrane knjižnice* na temu dojenja govorila u svom 45 minutnom izlaganju su-voditeljica HCO, dr. sc. Irena Zakarija Grković. Upoznala je zainteresirane učesnike s nekim novinama u Cochrane kolaboraciji uključujući "Cochrane Clinical Answers", "Evidence-Based Child Health" (časopis za sustavne preglede iz pedijatrije),

iPad izdanje *Cochrane knjižnice*, "Evidence Aid" (skupina unutar Cochrane kolaboracije koja se bavi sustavnim pregledima o intervencijama u nesrećama), "Cochrane Consumer network" itd. Veliko zanimanje izazvano prezentacijom očitivalo se i brojnim pitanjima koja su slijedila uključujući i

Izlaganje dr. sc. Irene Zakarije-Grković

pitanje "koja je razlika između metaanalize i sustavnog pregleda?", "zašto se opažajne studije ne uključuju u Cochraneove sustavne preglede?", "što je to CI?" i "kako se postaje recenzentom?".

Nakon predavanja podijeljeni su promotivni materijali HCO i Cochrane kolaboracije, od kojih su najpopularnije bile kemijske olovke. Međunarodna udruga savjetnica za dojenje je prepoznala vrijednost teme predavanja te odabrala prezentaciju dr. Zakarija-Grković kao oblik trajnog usavršavanja savjetnica kroz narednih godinu dana.

Irena Zakarija-Grković

Sastanak Cochrane Oral Health uredničke skupine

'Being part of The Cochrane Collaboration is more than a publication or a job...'

U Manchesteru je 23. listopada 2013. održan sastanak 20-ak urednika i kliničkih savjetnika Cochrane Oral Health grupe iz cijeloga svijeta.

Cochrane Oral Health grupa jedna je od 53 Cochrane uredničke skupine u svijetu s kojom hrvatski Cochrane ogranak vrlo uspješno surađuje. Sačinjava ju međunarodna mreža zdravstvenih djelatnika, istraživača i korisnika, koji zajedno izrađuju, održavaju i šire sustavne preglede randomiziranih kontroliranih studija iz područja dentalne medicine. Osnovana 1996. godine, Oral Health grupa okuplja 805 registriranih autora iz svih dijelova svijeta. Dosad je objavljeno 214 sustavnih pregleda i 66 protokola iz područja dentalne medicine, a sve u svrhu poboljšanja kvalitete oralnoga zdravlja. Protokoli i sustavni pregledi Cochrane Oral Health grupe svrstavaju se u svjetski vrh publikacija iz područja dentalne medicine, odmah poslije Journal of Clinical Periodontology i Journal of Clinical Research.

Radni dio događaja bio je ispunjen cjelodnevnom edukacijom i raspravama o Cochrane metodologiji. Konkretno: razjašnjena je uloga urednika COHG-a, odnosno tko može biti urednik i što se od njega očekuje. Zaključeno je da treba pojačati komunikaciju s uredničkom bazom COHG-a, a što se tiče kontakt-urednika, koji zapravo predstavlja neku vrstu mentora timovima, osobito onima neiskusnima, složni smo da je potrebno više informacija od samih timova o fazama procesa izrade sustavnoga pregleda.

Na zajedničkoj diskusiji od brojnih predloženih, odabrana su četiri nova naslova na kojima će se temeljiti novi sustavni pregledni radovi. Među ostalim, na sastanku je predstavljen napredak OHG Global Alliancea, udruženja Cochrane Oral Health grupe s nacionalnim i međunarodnim

organizacijama koje rade u području oralnog zdravlja, kako bi se u što kraćem vremenskom roku izrađivalo sustavne preglede, procijenjene kao prioritetne. Sustavne preglede dosad su obično izvodili kliničari uz ograničenu metodološku pomoć uredničke baze.

Ugodno druženje s članovima Cochrane Oral Health skupine

Nakon objave, svaki sustavni pregled zahtijeva redovito ažuriranje, a prema trenutačnim Cochrane smjernicama to bi bilo svake dvije godine. Zbog povećanih obveza kliničara i sve složenijih istraživačkih metoda, u Cochrane OHG osjetili su potrebu da se iz temelja promijeni način na koji se mnogi od njihovih sustavnih pregleda provode, kao i potrebu za izradom važnih, prioritarnih sustavnih pregleda u što kraćem vremenu povećanjem metodoloških kapaciteta unutar uređivačke baze i ustrajnim radom na strategiji s međunarodnim stručnjacima. Budući da Grupa nije u mogućnosti prihvatiti financiranje neke industrijske ili farmaceutske tvrtke, potreban je alternativni izvor financiranja. U prosjeku COHG trenutačno objavi 15 novih ili obnovljenih pregleda godišnje. S novim financiranjem bilo je planirano povećanje toga broja na 20 sustavnih pregleda godišnje.

Prioritetni sustavni pregledi određuju se u dogovoru s partnerima unutar Globalnog saveza, koje dosad čine: British Orthodontic Society, Royal College of Surgeons of Edinburgh, British Society of Paediatric Dentistry, College of Dentistry, New York University, National Center for Dental Hygiene Research & Practice, USA, Canadian Dental Hygienists Association, Canada, British Society of

Periodontology, British Association of Oral Surgeons, Mayo Clinic, USA. Zahvaljujući donacijama navedenih organizacija, Grupa je zaposlila nove mlade ljude i uspjela u svom cilju, a taj je brža izrada novih i obnova postojećih sustavnih pregleda.

Što se tiče postavljanja prioriteta među sustavnim pregledima, dosad su u organizaciji Oral Health grupe provedene dvije vježbe prioritizacije sustavnih pregleda. Helen Worthington, glavna urednica Cochrane Oral Health grupe, izvijestila nas je o nedavnoj vježbi provedenoj u svrhu postavljanja prioriteta u vezi sa sustavnim pregledima iz područja dječje i preventivne dentalne medicine. Tijekom vježbe konzultirali su sve autore sustavnih pregleda iz tog područja, zamolivši ih da rangiraju sustavne preglede po važnosti. Također su proveli dvije telekonferencije s članovima međunarodnog stručnog vijeća tražeći njihovo mišljenje o važnosti sustavnih pregleda, ali i o eventualnim propustima među postojećim pregledima. Teme vezane za prevenciju karijesa, kao što su radovi o uporabi fluoridnih lakova, gelova, vodica za ispiranje, zubnih pasti, kao i radovi o pečačenju fisura pokazali su se kao važna područja. Što se tiče liječenja karijesa, liječenje pulpe i preoperativna analgezija, kao i druge metode upravljanja karijesom, pokazale su se prioritetnima. Propusti u portfelju složene su intervencije za sprečavanje karijesa, dijagnosticiranje karijesa, kao i liječenje ranih karijesnih lezija. Rezultat ove vježbe bila je spoznaja želje za suradnjom specijalista pedodoncije s COHG-om u izradi smjernica. Zato je sada na web stranici COHG-a dostupan popis podataka vezan za relevantne smjernice. Također u skupini prepoznaju važnost većeg angažmana pacijenata i osiguravatelja u izradi prioriteta. Buduće vježbe trebale bi uključiti sve interesne skupine i pokriti cjelokupno oralno zdravlje.

Helen Worthington također je predstavila MECIR - *Methodological Expectations of Cochrane Intervention Reviews*, skup mjera za vođenje i izvještavanje o Cochrane sustavnim preglednim radovima, provela nas kroz koncept sustava, objasnila kako je nastao te na nekoliko primjera pokazala primjenu i opravdanost MECIR-a.

Zanimljivo predavanje o projektu tzv. Screeninga sustavnih pregleda nastavio je Toby Lasserson iz Cochrane uredničke jedinice (Cochrane Editorial Unit). Naime, svi novi sustavni pregledi sada se nakon recenzije pregledavaju od strane CEU-a prije finalnog pregleda teksta. Tim uredničke jedinice s posebnom pozornošću gleda na specifična problematična područja, kao što su prikladnost zaključaka, jasnoća ključne poruke sustavnoga pregleda i dosljednosti između teksta sažetka, cjelokupnog teksta i sažetka pisanog jednostavnim jezikom (plain language summary). Fokus je na identifikaciji i širenju dobre prakse kako bi se kvaliteta Cochrane sustavnih pregleda neprestano poboljšavala.

U COHG-u pregled radova od strane CEU-a ocjenjuju pozitivnim iskustvom, s puno korisnih komentara koji im dolaze iz uredničke jedinice.

Cilj je naglasiti ključne elemente Cochrane sustavnoga pregleda i primijeniti MECIR gdje je to prikladno, kao što je primjerice u izradi sažetka, procjeni rizika od sustavne pogreške (Risk of bias), izvještavanju o ishodima, izradi tablice koja sažima otkrića sustavnoga pregleda (Summary of findings table), ali i obratiti pažnju na vrlo važnu dosljednost sustavnoga pregleda.

Poslijepodnevne prezentacije protekle su u korisnoj vježbi primjene MECIR-a na primjeru jednog sustavnoga pregleda.

Sastanak u Manchesteru urodio je mnogim vrijednim spoznajama. Osim bližeg upoznavanja sa suradnicima i djelatnicima COHG-a, dogovoreni su novi planovi za budućnost. Nezamjenjivim se po tko zna koji put pokazao susret uživo i razmjena iskustava i informacija s kolegama „iz prve ruke“, a sve kao poticaj još kvalitetnijem radu Kolaboracije u budućnosti.

Dogovoreno je da se ovakvi sastanci organiziraju bar jedanput godišnje, na istome mjestu.

Svakim novim susretom i radom s kolegama iz svijeta Cochranea, ova rečenica uvijek iznova dobiva svoj puni smisao: "Being part of The Cochrane Collaboration is more than a publication or a job. It's a network of colleagues, advisors and friends that spans the globe – an incomparable opportunity to learn, collaborate and share with some amazing people."

Tina Poklepović-Peričić

Nova revizija Helsinške deklaracije: moralna odgovornost u nadolazećim godinama

Prva Helsinška deklaracija donesena je 1964. godine, od strane Svjetske medicinske udruge (engl. World Medical Association), kao vodilja za liječnike, u nadi da spriječi posljedice koje su u povijesti imala „eksperimentiranja“ na ljudima (1). Sedma revizija deklaracije, izašla je u listopadu ove godine, i sa sobom donijela mnoge izmjene i nadopune njenih prethodnih nedostataka (2). Jedan od tih (nerješivih) nedostataka je i sama narav deklaracije – ona nije pravno obvezujući dokument, i jedini način „prisile“ pridržavanju njenim smjernicama su lokalne odluke etičkih

povjerenstava koje mogu zahtijevati, kao to što sada čine etička povjerenstva u Hrvatskoj, da se svi znanstvenici koji prijavljuju istraživanja na ljudima pridržavaju njenih točaka. Ono što će biti iznimno zanimljivo vidjeti u narednoj godini je odgovor na pitanje hoće li hrvatska etička povjerenstva prihvatiti novu deklaraciju i sama se pridržavati iste, naime ova verzija omogućuje i zahtjeva od etičkih povjerenstava da nadgledaju provođenje istraživanja i imaju uvid u rezultate istih (3). Također, ostalo je i neriješeno pitanje kome je deklaracija namijenjena, iako su liječnici oni koji bi se nje trebali pridržavati, veliki broj stavaka odnosi se na časopise, etička povjerenstva, farmaceutske kuće pa čak i vlade država (3). Unatoč tome, mišljenje je autora ovog članka, da je Svjetska medicinska udruga napravila važan iskorak koji bi mogao vratiti slavu deklaraciji koja je u 2000-tim godinama polako bila izgubljena i zamijenjena Dobrom kliničkom praksom (pravnim dokumentom na snazi i u Hrvatskoj, NN 14/10). Jedini ispravan način uvida u

njenu važnost i radikalnost izvorni je tekst: <http://www.wma.net/en/30publications/10policies/b3/>

Mario Malički

Referencije:

1. Gandevia B, Tovell A. Declaration of Helsinki. The Medical journal of Australia. 1964;2:320-1. Epub 1964/08/22.
2. Schmidt H, Mehring S, McMillan J. Interpreting the declaration of Helsinki (2008): "must", "should" and different kinds of obligation. Medicine and law. 2010;29(4):565-91. Epub 2011/12/08.
3. World Medical Association Declaration of Helsinki: ethical principles for medical research involving human subjects. JAMA : the journal of the American Medical Association. 2013;310(20):2191-4. Epub 2013/10/22.

Cochrane u Hrvatskoj i regiji

COCHRANE NA KONGRESU METABOLIČKI SINDROM U OSIJEKU

Hrvatski Cochrane ogranak predstavila je na kongresu Metabolički sindrom prof. dr. sc. Livia Puljak s predavanjem "Dokazima do najbolje kliničke prakse: kako znamo da su postupci liječenja učinkoviti". Kongres je održan 9. i 10. studenoga 2013. u Osijeku, a okupio je brojne stručnjake iz područja medicine, biokemije, nutricionizma i kineziologije. Kongres su organizirali Udruga Nutricionizam Balans iz Osijeka, Hrvatski zbor nutricionista i tvrtka AbbVie d.o.o. pod pokroviteljstvom Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske, Grada Zagreba, Osječko-baranjske županije te Grada Osijeka. Kongres je bio izvrsno organiziran i posjećen, a sudionici kongresa došli su iz cijele regije. Budući je ovo bio prvi hrvatski kongres nutricionista, organizatorima čestitke uz želje za uspješnom organizacijom novih takvih zbivanja.

POSJETA SLOVENIJI

Na VIII. Međunarodnom simpoziju o dojenju i laktaciji održanom u Laškom (Slovenija) od 4. do 5. listopada, u organizaciji „Nacionalnog odbora za spodbijanje dojenja“ pri uredu UNICEF-a za Sloveniju, su-voditeljica Hrvatskog Cochrane ogranka, dr. sc.

Irena Zakarija-Grković održala je dva pozvana predavanja: o radu Cochrane kolaboracije i sustavnim pregledima iz područja dojenja te o utjecaju izobrazbe zdravstvenih djelatnika na praksu dojenja.

COCHRANE NA INSTITUTU JAVNOG ZDRAVLJA VOJVODINE

U petak 13. rujna, su-voditeljica Hrvatskog Cochrane ogranka (HCO), dr. sc. Irena Zakarija Grković, ljubazno i srdačno primljena, održala je prezentaciju o principima medicine utemeljene na dokazima, važnosti sustavnih pregleda i radu Cochrane kolaboracije i HCO kolegicama na Institutu za javno zdravstvo Vojvodine, u Novom Sadu. U Srbiji, zdravstveni djelatnici nemaju pristup cjelovitim tekstovima Cochraneovih sustavnih pregleda, kao što imaju zaposlenici biomedicinskog konzorcija u Hrvatskoj, pa su bili vrlo zainteresirani za novi sporazum Cochrane kolaboracije, s izdavačem Wiley-em, po kojemu će od ove godine svi novi sustavni pregledi biti svima besplatno dostupni nakon godinu dana od objavljivanja. Zanimao ih je i on-line tečaj o izradi Cochrane sustavnih pregleda na hrvatskom jeziku, koji nudi HCO, kao i godišnji simpozij HCO, te su zamolili da ih se obavijesti o datumu slijedećeg simpozija. Dr. sc. Irena Zakarija-Grković ih je obavijestila o objavljenim laičkim sažetcima na hrvatskom jeziku te ih uputila na stranicu "Cochrane summaries". Podijeljeni su primjeri Cochrane sustavnih pregleda iz područja javnog zdravstva, promotivni materijali Cochrane kolaboracije kao i primjeri posljednjeg broja "Cochrane novosti".

PREDAVANJE U ZAGREBU: Cochrane sustavni pregled o cijepljenju djece protiv gripe

Hrvatsko društvo za alergologiju i kliničku imunologiju organiziralo je 5. srpnja 2013. u Zagrebu simpozij **Imunološki mehanizmi vakcinaciji sigurnosti bolesnika**, na kojem je prof. dr. sc. Livia Puljak održala predavanje „Trebamo li zdravu djecu cijepiti protiv gripe? (prikaz Cochrane analize)“. Voditelji tečaja bili su prof. dr. sc. Asja Stipić Marković i dr. sc. Krešo Bendelja. Organizatori su ovim skupom željeli potaknuti usvajanje novih znanja te pokrenuti raspravu povodom akcije Svjetske zdravstvene organizacije i UNICEF-a pod nazivom „Global Immunization Vision and Strategy“. Sastanak je bio nastavak obilježavanja 60-te obljetnice hrvatske alergologije i kliničke imunologije.

COCHRANE NA TEČAJU U KONJICU, BiH

U Konjicu, Bosna i Hercegovina, održan je 18 i 19. svibnja 2013. „Tečaj medicinskog pisanja“ na kojem je predavala prof. dr. sc. Livia Puljak, i u okviru kojeg je polaznicima tečaja predavala i o Cochrane sustavnim pregledima i medicini utemeljenoj na dokazima. Voditelj tečaja bio je prof. dr. sc. Samir Delibegović, a organizatori časopis BH Surgery i Udruženje kiruruga Federacije BiH. Tečaj je bio namijenjen liječnicima, specijalistima svih medicinskih grana i specijalizantima, s prostora cijele Bosne i Hercegovine. Tečaj je, osim edukacije, polaznicima dao priliku za umrežavanje i razmjenu iskustava.

Smrtonosni lijekovi i organizirani kriminal

U prošlosti smo broju najavili formiranje posebne zbirke u knjižnici Medicinskoga fakulteta u Splitu, u suradnji s Hrvatskim Cochrane ogrankom, koja će biti posvećena različitim pitanjima medicine utemeljene na dokazima. Iako trenutno sadrži svega nekoliko djela, pa se još uvijek ne može nazvati pravom zbirkom, polako, ali sigurno obogaćuje se novim naslovima.

Najnovije djelo, tek izišlo iz tiska, a već uvršteno u tu malu zbirku, je knjiga šokantnoga naslova *Deadly Medicines and Organised Crime: How Big Pharma Has Corrupted Healthcare*. Djelo je to direktora Nordijskoga Cochrane centra i jednog od začetnika Cochrane kolaboracije Petera C. Gotzschea, danskoga profesora i specijalista interne medicine koji ima i diplomu iz biologije i kemije. O njegovom znanstvenom ugledu u svijetu sami za sebe govore neki bibliometrijski pokazatelji: ima preko 450 radova indeksiranih u Scopusu, a oko 200 u WoS-u, objavio je preko 50 radova u „velikoj petorci“ (*BMJ, Lancet, JAMA, Annals of Internal Medicine, New England Journal of Medicine*) te prikupio oko 13 000 citata u WoS-u, a nevjerojatnih 17 500 u Scopusu. Pored toga, koautor je mnogih smjernica za

objavljivanje studija i korektno izvješćivanje o provedenim istraživanjima, kao što su: CONSORT za randomizirana istraživanja (www.consort-statement.org), STROBE za opservacijske studije (www.strobe-statement.org), PRISMA za sustavne preglede i meta-analize (www.prisma-statement.org) te SPIRIT za protokole kliničkih istraživanja (www.spirit-statement.org). Urednik je u *Cochrane Methodology Review Group*.

Kako Gotzsche navodi u svojoj knjizi, nakon srčanih bolesti i karcinoma, lijekovi su treći po redu uzročnici smrti u Europi i SAD-u. Pacijenti vjeruju propisanim lijekovima jer vjeruju svojim liječnicima, a oni pak o lijekovima znaju uglavnom onoliko koliko im farmaceutska industrija odluči reći. Podatci o kliničkim istraživanjima koje većinom ona financira nedostupni su javnosti, a oni publicirani u znanstvenim časopisima prečesto su iskrivljeni ili dijelom lažni. Testiranje novih lijekova ne provodi se kako treba, regulacijske agencije ne obavljaju svoj posao pošteno i sapletene su brojnim sukobima interesa, političare je tako lako potkupiti, a zdrave i bolesne tako lako obmanuti. Sustav je toliko korumpiran da ga autor uspoređuje s

organiziranim kriminalom i traži radikalno rješenje koje jedino vidi u svojevrsnoj revoluciji.

Poglavlja poput: *Organised crime, the business model of big pharma; Very few patients benefit from the drugs they take; Merck, where the patients die first; Psychiatry, the drug industry's paradise; Pushing children into suicide with happy pills; General system failure calls for a revolution*, svjedoče o ljudskoj hrabrosti, beskompromisnosti i odlučnosti koju može imati samo izniman pojedinac koji je svoje poslanje znanstvenika i liječnika stavio u službu općega dobra, gdje po naravi stvari i pripada.

Koliko god zaključci navedeni u knjizi bili šokantni, a poneki dobrodušnom i naivnom čitatelju mogli izgledati i krajnje pretjerani i potpuno nevjerojatni, oni se temelje na brojnim dokazima potkrijepljenima stotinama referencija na koje se Gotzsche poziva, a koje su raspoređene iza svakog poglavlja. Knjiga se čita poput kakva uzbudljivog kriminalističkog romana u kojemu glavni junak donkihotskim žarom razotkriva i kreće u napad na vjetrenjače našega vremena.

Ana Utrobičić

Uskoro izdajemo knjigu *Gdje su dokazi? Bolja istraživanja za bolje zdravstvo*

Kako znamo da određena terapija uistinu djeluje? Koliko su pouzdani dokazi? I kako možemo osigurati da istraživanja različitih terapija uistinu odgovaraju potrebama pacijenata? To su samo neka od pitanja kojima se bavi knjiga *Gdje su dokazi? Bolja istraživanja za bolje zdravstvo*. Prepuna zanimljivih primjera, knjiga će inspirirati i pacijente i zdravstvene djelatnike. Sadrži provokativne informacije o testovima kojima je cilj otkriti bolesti u ranoj fazi, objašnjava zašto rana dijagnoza nije uvijek i bolja, zašto više terapije nije nužno i učinkovitije, objašnjava kako se rješavaju dvojbe o učincima terapija, kako se objektivno provjeravaju terapije, kako ne smijemo zanemariti igru slučajnosti, objašnjava važnost

procjene svih bitnih dokaza, opisuje zašto pretjerano reguliranje istraživanja može biti štetno, daje primjere dobrih, loših i nepotrebnih istraživanja, govori nam da se provođenje pravih istraživanja tiče svih nas i odgovara na pitanje što čini bolje zdravstvo. Na koncu autori predlažu plan za bolju budućnost, čiji je cilj provođenje istraživanja koja su nam uistinu potrebna. Knjiga potiče i pacijente i liječnike da se uključe u proces poboljšanja trenutnih istraživanja i budućih terapija.

Hrvatski prijevod knjige nastajao je devet mjeseci. Knjigu je prevela Livia Puljak, a korekciju su radili brojni prijatelji i suradnici Hrvatskog Cochrane ogranka. Na koncu je knjiga 10. listopada 2013. otputovala u Medicinsku

nakladu na lekturu, prijelom i tiskanje. Elektronička inačica knjige bit će besplatno dostupna na hrvatskim stranicama portala www.testingtreatments.org koje su upravo u izradi. Izdavanje knjige i izradu pripadajućeg hrvatskog portala, koji će promovirati medicinu utemeljenu na dokazima, omogućilo je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske projektom iz programa popularizacije znanosti.

Livia Puljak